

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Första Kammaren. N:o 38.

Onsdagen den 22 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets memorial:

n:o 40, i anledning af dels kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 36 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för punsch m. m., dels ock återremiss af viss del af nämnda betänkande; och

n:o 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 37 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge jämte en i ämnet väckt motion.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Herr vice talmannen: Såsom kammaren finner, hafva elfva utskottsledamöter från denna kammare reserverat sig mot utskottets hemställan i förevarande punkt, i hvad den afser Kungl. Maj:ts förslag om ökning af flottans personal. Kungl. Maj:t har, såsom

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kärer
och stater.*

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kärer
och stater.*

(Forts.)

herrarne funnit, föreslagit en ökning af 55 underofficerare och 320 man. Statsutskottet har nedsatt antalet till 30 underofficerare och 160 man. Nedsättningen är sålunda 25 underofficerare och 160 man, motsvarande just det behof som kräfvades för den nu under byggnad varande pansarkryssaren. Denna är ju icke beräknad att kunna levereras förrän i början af november 1905, men det erfordras, att anslag för den personal, som skall bemanna denna pansarkryssare, beviljas redan nu, emedan personalens utbildning kräver en tid af ungefär 1½ år, och sålunda måste börjas redan 1904 för att kunna vara afrustad 1905 på hösten. Den personal, som i öfrigt finnes 1905, är så knappt tillmätt, att den icke kan lämna något öfverskott, om alla då befintliga fartyg skola kunna bemannas. Det skulle sålunda kunna inträffa, att vid en eventuel mobilisering — och det är ju för en sådan vi nödgas rusta oss — vi icke hade tillräcklig personal att bemanna den dyrbara materiel, vi under senare åren förskaffat oss. Därtill kommer, att denna nya materiel är af så komplicerad beskaffenhet, att man icke i nödens stund, med fördel åtminstone, kan förskaffa personal att sköta densamma. Därför fordras lång öfningstid samt öfning just på örlogsfartyg, och denna öfning kan icke vinnas med mindre medel anslås för personalen.

Af de nu ifrågakommande 25 underofficerarne afses ungefärligen hälften att utgöra styrmansbefäl och andra hälften maskinister.

I fråga om manskapet hafva reservanterna ansett någon nedsättning kunna göras i det förslag, som af Kungl. Maj:t framlagts. Detta af det skäl, att man förutsätter att, undan för undan som värnpliktige komma in, det också skall vara möjligt att på nöjaktigt sätt fylla en del platser, hvilka icke kräva så stor utbildning.

Det är med anledning af hvad jag nu tillåtit mig anföra, som reservanterna hafva hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, i hvad det angår underofficerare, och hvad beträffar sjömanskåren föreslår en nedsättning från af Kungl. Maj:t begärda 320 man till 220 man, och tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till reservanternas hemställan i denna punkt.

Friherre Palmstierna: Denna fråga är icke någon stor fråga, hvarken i afseende på personalen eller med hänsyn till de belopp den rör, men är icke oviktig i afseende på principen och sättet för framtida anskaffning eller bestämmande af personalen vid flottan. Det gäller nämligen frågan om hvilka principer därvid skola följas.

Nu har Kungl. Maj:t år 1900 framlagt en plan för ökning af flottans bemanning och beräknat densamma för den materiel, som skulle hinna anskaffas till 1912, äfvensom gjort förslag till den materiel, som till samma tid kunde vara färdig. Denna ökning var icke obetydlig; den innefattade nämligen 103 officerare, 180 underofficerare och 819 man, eller procentvis taget 60, 65 och 35 %. Denna ökning har Riksdagen undan för undan biträdt, så att nu af det, som skulle skaffas till 1912 återstår förutom officerare,

hvarom nu icke är fråga, emedan därvid både utskott och reservanterna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag — 69 underofficerare och 219 man. Skulle denna styrka uppsättas så småningom till 1912 med $\frac{1}{8}$ om året, blefve den årliga kontingenten ungefärligen 8 underofficerare och 30 man.

Nu har emellertid chefen för flottans stab framlagt ett annat förslag, som återfinnes på sidan 12 i utskottets betänkande. Han föreslår att, i den mån man begär anslag till nya fartyg, skulle äfven begäras anslag till bemanning af samma fartyg. Detta är en princip, som vid första påseendet förefaller mycket förständig och klok, men som jag tror vara nästan omöjlig att genomföra i längden, förutom att jag icke tror det skulle höja Riksdagens villighet att bevilja penningar till materiel, om på samma gång anslag måste göras till dess bemanning. Enligt chefens för flottans stab framställning skulle den ökning af årliga anslaget till flottans bemanning, hvarom nu framställning skett, uppgå till nära 500,000 kronor. På detta sätt skulle ju flottans personal, för hvarje gång det begärdes anslag till ett nytt fartyg — och jag är öfvertygad att man fortfarande såsom hittills kommer att årligen göra kraf i sådan riktning — för hvarje år ökas. Men då fartyg utrangerades, såsom t. ex. skedde i december månad sistlidna år, skulle naturligtvis i konsekvens härmed personalen minskas, och denna skulle således, om jag så får säga, vara underkastad en permanent omorganisation; den skulle för hvarje år ändras. Men hvilka svårigheter och slitningar detta skulle medföra kan man ju lätt förstå. Här skulle icke vara någon bestämd ordning eller något fixt i afseende på anslag eller befordringar. Man kan lätt föreställa sig, att en mängd svårigheter skulle följa af de principer, som af chefen för flottans stab blifvit framställda i detta hänseende.

Jag föreställer mig däremot, att flottans organisation liksom hvarje annan organisation i riket måste vara något fixt och bestämdt för längre tid framåt, och att man vid bestämmandet af en dylik stor organisation måste fästa afseende icke blott vid den materiel, som behöfves, hvilken relativt taget är obegränsad, utan äfven vid landets finansiella förmåga och möjligheten att anskaffa värfvad folk.

Nu säger man emellertid: omständigheter hafva inträffat, som göra, att hela planen, fastän icke mer än 3 år gammal, måste rubbas. Utom den materiel, som enligt planen skulle vara färdig till 1912, har man nämligen anskaffat 4 nya fartyg, en pansarkryssare, en jagare, ett ballongfartyg och en undervattensbåt, i anledning hvaraf Kungl. Maj:t nu begärt anslag för 55 underofficerare och 320 man. Men därvid bör man å andra sidan erinra sig, att af den materiel, som skulle skaffas till 1912, fattas ännu icke byggda 4 stycken stora pansarfartyg, 12 stycken 1:sta klassens och 8 stycken 2:dra klassens minbåtar eller tillsammans 24 fartyg, och tydligt är, att bemanningen å dessa 24 fartyg flera gånger uppväga besättningen å de fartyg, som anskaffats utom planen. Således kan jag icke finna annat, än att planen fortfarande bör

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kärer
och stater.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kårer
och stater.*

(Forts.)

och ännu ganska länge kan följas; huruvida den kan följas ända fram till 1912, blir en annan sak.

Nu har vidare inträffat tvenne omständigheter angående denna plan, som stärka i stället för att försvaga densamma. Dessa bestå dels i inrättandet af kustartilleriet, hvilket skulle öfvertaga minpositionerna och därigenom befria och göra disponibelt för tjänst å flottan en mängd befäl, underbefäl och manskap, som skulle motsvara bemanningen af 6 fartyg, ehuru icke af de större. Såsom också anförts, säges häremot, att kustartilleriets organisation icke blir genomförd förr än år 1908, men dess genomförande fortgår dock hvarje år, och i samma mån komma fler tillbaka till flottan. Ytterligare en omständighet har tillkommit och det en ganska viktig, nämligen att de värnpliktige fått 10 månaders öfning, i följd hvaraf ock reservanterna framhållit, att en del af dessa kunna fylla vissa mindre viktiga poster af dem, för hvilka stammanskap förut beräknats, och då statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet i propositionen vid tvänne riksdagar sagt, att dessa 10 månaders öfning för de värnpliktige icke under öfvergångstiden minskar behovet af stammanskap, ligger däri naturligtvis ett erkännande att den ökar dess effektivitet. Nu skulle man också naturligtvis kunna tillägga, att utom planen ännu finnas kvar nära 300 båtsmän. Allt detta gör, att jag för min del icke kan inse, att denna plan, som uppgjordes för tre år sedan, och är afsedd att räcka till 1912, icke skulle vara fullt användbar ännu i många år.

Utskottet har dock, med anledning af nyanskaffning af dessa 4 fartyg, ansett denna plan icke böra tillämpas så, att den skulle genomföras med $\frac{1}{8}$ årligen, utan borde den ske hastigare, hvarför utskottet föreslår en ökning detta år med ungefär hälften af den till 1912 afsedda, nämligen med 30 underofficerare och 160 man. Därigenom skulle också vinnas en annan fördel, nämligen att rekryteringen och underofficerarnes utbildning går mera jämt framåt än om det skedde språngvis. Sålunda anslogs för 1902 medel till ökning med 25 underofficerare, för 1903 till 28 och nu föreslås till 1904 30, och förmodligen kommer också att för 1905 beviljas anslag för 30. På detta sätt går det äfven lättare att med godt materiel fylla underofficerskadreerna. Likaledes ökades manskapet 1902 med 175, 1903 med 175, och nu föreslås 160.

Reservanterna hafva, såsom herrarne nyss hörde, föreslagit en ökning af 55 underbefäl och 220 man; hela skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är således 25 och 60. Reservanterna hafva äfven hållit sig inom 1900 års plan, ehuru de gå till de yttersta gränserna därpå. Men jag kan icke förstå annat än att man då kommit in på ett sluttande plan beträffande anskaffningen af flottans manskap, då man sålunda låter denna bero på anskaffning af materiel, oafsedt den en gång uppgjorda planen.

Tillkommer nu en ny pansarkryssare, behöfves för dess bemanning 25 underofficerare och 160 man. Utskottet har föreslagit 30 och 160, hvilket naturligtvis mycket väl räcker till pansarkryssaren. Men, säger man, då blir den andra materielen utan.

Jag går tillbaka till det, att jag ej kan förstå annat, än att 1900 års plan räcker till, då ännu 20 fartyg fattas — 24 fartyg skulle enligt planen ytterligare anskaffas, men 4 andra hafva byggts. Därtill kommer inrättandet af kustartilleriet och förlängningen af de värnpliktiges vapenöfningar och för behofvet af maskinister i underbefälsklassen räcker det af utskottet föreslagna antalet af 30 godt till. Då således ännu 20 af de i 1900 års plan upptagna fartyg fattas och skillnaden i utskottets och reservanternas förslag beträffande ökning af underbefäl och manskap icke är större än 25 af förra slaget och 60 af det senare, kan jag icke förstå annat, än att det vid ett bifall till utskottets förslag skulle gå väl i hop. Allt detta under förutsättning att 1900 års plan är korrekt, men ingen har framställt något annat påstående, och chefen för sjöförvarsdepartementet säger själf på sidan 7 bland annat, att denna plan för ökning af flottans stampersonal under åren 1901—1902 är grundad på utförliga beräkningar rörande mobiliseringsbehofvet.

På dessa skäl, herr greffe och talman, tillåter jag mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen: Gent emot den siste ärade talaren anhåller jag att få påstå, att den plan, som år 1900 uppgjordes, blifvit följd i sina allra intimaste detaljer, och jag vågar påstå, att jag också skall kunna gifva bevis därför.

Enligt den plan, som uppgjordes 1900, skulle, med beräkning af en viss tillkomst af ny materiel, undan för undan antalet underofficerare från år 1902 ökas från 390 till år 1912 459. Antalet underofficerare skulle efter planen utgöra år 1904 404 stycken, under förutsättning att materiel tillkommit i den ordning, som det var förutsatt år 1900 och hvilket också verkligen i hufvudsak har inträffat. Vi hafva sålunda att räkna med att år 1904 skulle för den ordinarie, om jag så får säga, tillkommande materielen erfordras ett antal underofficerare af 404 stycken. Men utöfver den ordinarie materielen har det tillkommit en pansarkryssare, jagaren Mode, ett ballongfartyg och en undervattensbåt. För dessa fyra nya båtar, som icke voro med i den ursprungliga planen erfordras 39 underofficerare. I den ursprungliga planen beräknades, att under åren 1902 och 1903 skulle utrangeras två stycken första klassens kanonbåtar, men så har icke inträffat. Flottan har icke ansett sig kunna undvara dessa kanonbåtar och hvad som bättre är, kanonbåtarna hafva befunnits vara i det skick, att de icke borde utrangeras. Således har icke heller det antal underofficerare, som för dessa båtar erfordras, kunnat disponeras för annat ändamål. Detta antal utgör sex. Det har minskats med en underofficer för en andra klassens torpedbåt, och således återstår det fem. Lägga vi ihop dessa 404, som är den progressiva siffran 1904 på grund af 1900 års plan, med de 39 för de nya båtarna utöfver denna plan och de fem underofficerare, som icke kunna disponeras, därför att kanonbåtarna fortfarande kvarstå, komma vi upp till en siffra af 448 stycken underofficerare, och Kungl. Maj:t har begärt 445 styc-

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kårer
och stater.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kärar
och stater.
(Forts.)*

ken. Således är verkligen den ursprungliga planen följd. — Såsom grund för Kungl. Maj:ts beräkning är lagdt det antal, som beräknades år 1900 och utöfver detta antal är begärdt för de nya båtarna, som Riksdagen själf har beviljat anslag till, utöfver den materiel, som beräknades i 1900 års förslag. Det är sålunda efter min förmening icke riktigt att säga, att man frångått den ursprungliga planen. Man kan icke skaffa ny extra materiel, utan att man också skaffar manskap, och det är det Kungl. Maj:t begärt, och det är det som reservanterna också för sin del hafva tillstyrkt.

Jag tror icke, jag behöfver så mycket gå in på frågan om sjömanskåren. Där mötas ju utskottet och reservanterna något så när, ehuru reservanterna nogsamnt inse, att de värnpliktige icke kunna så nöjaktigt som önskligt vore fylla de kraf, som ställas på sjömanskåren, men erfarenheten får väl i detta fall fälla sitt utslag. Det nämndes, att 24 fartyg fattades, och det var liksom ett stort frågetecken huru man skulle få personal för dessa 24 fartyg, om man nu lämnade så mycken personal, som här är ifrågasatt. Ja, det svaret finner jag mycket lätt att gifva. I samma mån som dessa 24 båtar tillkomma i öfverensstämmelse med den byggnadsplan, som framlades år 1900, och i samma mån som bemanningen fortgår efter den plan, som framlades år 1900, får man äfven bemanning till dessa 24 båtar.

Jag tror icke att man, genom att nu godkänna reservanternas förslag, skulle komma in på något som helst lutande plan. Jag tror tvärtom, att man kan komma på det lutande planet, om man följer utskottets anvisning, ty då kommer det att inträffa, att man beviljar anslag till båtar, som komma att få ligga vid kajen döda, därför att man icke varit beredd på att också bevilja den personal, som erfordras för att bemanna dessa båtar. Hela frågan är efter mitt förmenande mycket enkel. Man följer 1900 års plan för den materiel, som då afsågs, men man är skyldig att, när man utöfver 1900 års plan beviljat anslag till ny fartygsmateriel, också bevilja anslag till nödig personal för denna materiel.

Friherre von Otter: Jag trodde verkligen, att friherre Palmstierna och jag skulle vara fullt öfverens om det, att hvad vi lyckades kunna åstadkomma i försvarskrafter alltid borde hållas så fullständigt att, när helst det kallades, det skulle kunna fylla sitt viktiga värf. Men tyvärr måste jag erkänna, att jag af det anförande han nyss hade finner, att jag misstagit mig i detta hänseende. Han stödde sig helt och hållet på planen af år 1900, utvisande hvilken materiel man då tänkte sig skulle komma att anskaffas intill 1912 jämte därtill erforderlig personal. Men man kan ju icke hålla fast vid den planen i ett afseende, så snart det göres någon afvikelse från den i ett annat. Det ena måste ju rättas efter det andra, om allt skall vara fullständigt. Nu är ju förhållandet det, att under de senare åren hafva beviljats af Riksdagen flera fartyg utöfver hvad denna plan upptager, under det man i afseende å personalen vidhållit planen sådan den från början var.

Däraf följer ju att, om man icke beviljar personal till den nyttillkomna materielen, kan denna — eller någon annan — icke användas.

För att kunna bemanna den materiel, som finnes upptagen i 1900 års plan jämte hvad som sedan dess har af Riksdagen bifallits, fordras ju såväl officerare som underofficerare och manskap. Officerare kunna icke ens intill det mått, som finnes i 1900 års plan, anskaffas, oaktadt alla rimliga åtgärder vidtagits för att kunna göra det. Desto större vikt ligger det väl då däruppå, att man åtminstone tillser, att underbefälet är tillräckligt. Underbefälet är, såsom friherre Palmstierna nog erkänner, att anse såsom själfva ryggraden i tjänsten. I samma mån det är dugligt och starkt, i samma mån vinner också vapnet i effektivitet. Underbefäl stampas icke upp ur jorden, det måste sorgfälligt utbildas, och sådant tager tid. Såsom herr vice talmannen nyss nämnde kan det ligga mindre vikt på manskapet i de lägre löneklasserna men desto större på manskapet i de högre, ty dessa senare klasser fylla delvis behovet af underbefäl.

Friherre Palmstierna förmenade att, genom att på detta sätt för hvarje år kanhända göra ändringar i flottans personal, finnes det icke någon permanent organisation. Det är mycket sant, men det kan undvikas endast och allenast på det sättet, att det anslås medel till mycket större personal än som för materielen vid skilda tidpunkter erfordras. Men vill man, såsom tydligen är afsedt af departementschefen, söka inskränka personalbehovet till hvad som jämt och nått erfordras för den materiel som man har, finnes det ju icke något annat sätt än att begära undan för undan hvad som brister.

Friherre Palmstierna yttrade sig om de 24 fartyg, som skulle tillkomma innan 1912, och det har också herr vice talmannen redan erinrat, att kan icke det manskap, som blir tillgängligt genom slopandet af befintliga fartyg och genom kustartilleriets utveckling, fylla det ökade behovet — men en stor del däraf i alla fall — är det ju klart att, om man 1912 har anskaffat de fartyg, som finnas upptagna i planen och därutöfver en del andra fartyg, så måste det finnas personal till dessa fartyg utöfver den personal, som finnes i nämnda plan upptagen.

Friherre Palmstierna hänvisade till att vi ännu hafva 300 båtsmän. Jag förmodar att de äro en 50 à 60 år gamla, och huruvida friherre Palmstierna vill använda dem till besättning å fartygen vet jag icke, men jag tror icke, att fartygen skulle därigenom vinna i effektivitet.

Som sagdt, mina herrar, jag för min del yrkar bifall till reservanternas förslag, och jag tror, att man skall hafva mycket svårt att försvara, om man icke tillser, att det finnes bemanning till en materiel som är så dyrbar och komplicerad som denna; och är det så, att friherre Palmstierna icke vill anvisa manskap till någon materiel utöfver den, som finnes upptagen i 1900 års plan, borde friherre Palmstierna inom Riksdagen hafva motsatt sig byggandet af de fartyg, som äro utöfver denna plan.

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kårer
och stater.*

(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
aflöning åt
flottans kårer
och stater.*

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Jag är fullkomligt öfverens med den siste ärade talaren om att hålla våra försvarskrafter färdiga i den mån som det är möjligt, såväl till lands som vatten. Men det är icke den frågan som det nu gäller, utan frågan är naturligtvis den, om 1900 års plan fortfarande är fullt tillämplig eller icke. Båda de sista talarna hafva sagt, att den är fullt tillämplig för den materiel, som skall anskaffas till år 1912, men, sade den siste talaren, när vi komma till 1912, räcker den icke till för de fartyg, som anskaffas utöfver denna plan. Nu hafva vi hastigt skaffat oss fyra fartyg. Huru många fattas? I planen finnas 24 upptagna, hvartill kommer att statsrådet har sagt, att sex fartyg kunna bemannas genom besparingen från kustartilleriet, således på ena sidan 4 och på andra sidan 30. Är planen riktig, tror jag, den kan räcka till 1904 och ett par år till. När det sedan visar sig, att det verkligen behöfves, då tror jag friherre von Otter kan vara ganska lugn för mig.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock af herr vice talmannen att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr vice talmannens förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

*Höjning af
anslaget till
beklädnad åt
sjömans- och
skeppsgosse-
kärerna.*

Punkten 3.

Herr vice talmannen: Med anledning af kammarens beslut i föregående punkt tillåter jag mig yrka bifall till reservanternas förslag i punkt 3, som blott är en konsekvens af beslutet i punkt 2.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren antog det förslag, som innefattades i den af herr Lundeberg m. fl. vid förevarande punkt afgifna reservation.

*Höjning af
anslaget till
natu-
underhåll åt
personal vid
flottan.*

Punkten 4.

Herr vice talmannen: Det är samma förhållande med punkt 4 som med punkt 3. Det är en konsekvens af beslutet i punkt 2. Jag får därför yrka bifall till reservanternas förslag jämväl i denna punkt.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, antog kammaren det förslag, som innefattades i den af herr Lundeberg m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Punkterna 5—43.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 44.**Mom. a.*

Herr Boström, Filip. När jag genomläste statsutskottets motivering till afslag å den föredragna punkten, fästades min uppmärksamhet vid några däruti förekommande uttryck. På sidan 180 i betänkandet säger utskottet:

Om än fartyg med jämförelsevis större djupgående, än förut brukats, börjat under senare år alltmera trafikera Stockholms hamnar, har någon svårighet att passera Oxdjupet endast, så vidt statsrådsprotokollet angifver, uppstått för tre fartyg, och detta under ett exceptionellt lågt vattenstånd. I hela den svenska handelsflottan torde finnas ytterst få, om ens något fartyg, som icke under någorlunda normala förhållanden skulle för närvarande kunna, fullt lastade, passera Oxdjupet.

Det är visserligen sant att, såvidt man känner, endast tre fartyg haft den djuplek, att de måste delvis lossa sin last ute på Trälhafvet. Men detta förhållande är ju ganska naturligt, ty en redare törs icke låta ett mera djupgående fartyg passera en segelrännå, hvars djup kan variera så som förhållandet är med den ifrågakvarande.

Vi veta att tendensen inom skeppsrederiet såväl inom som utom landet för närvarande går ut på att allt mer och mer öka tonnaget. De låga frakter, som ernås, tvinga nämligen redarna att så mycket som möjligt minska omkostnaderna, hvilket sker genom att öka fartygets storlek. Så veta vi till exempel, att de redare, hvilka här i Stockholm uppgjort om transport af malm från Narvik till Holland, år efter år beställt allt större fartyg, hvilka byggas i Kiel, och tonnaget ökas i allmänhet med 1,000 ton om året, och för närvarande äro kontrakt uppgjorda om ständig malmtransport mellan dessa platser. Så är äfven förhållandet i Östersjön. I Oxelösund, hvarifrån utföres en afsevärd mängd malm dels till Stettin och dels till Rotterdam, ombesörjes denna transport hufvudsakligen af några stora holländska fartyg, som lasta från 6,005 till 7,005 ton, om jag ej misstager mig. Det är naturligt att, om en redare skulle kunna erhålla de allra förmånligaste frakter på Stockholm med ett sådant djupgående fartyg, törs han dock icke begagna sig däraf. Man ser huru mycket den fastställda djupleken af 7,7 meter kan variera vid olika vattenstånd. Härtill kommer, att ett sådant transportfartyg, som på rätt köl kan gå igenom den tränga passage hvarom här är fråga, måste, för att kunna navigera tillförlitligt, nedlastas på aktern och kommer därigenom att ernå en större djuplek än för detsamma är afsedd med jämn last. Allt detta gör naturligtvis, att ingen redare för sådana stora lastfartyg vågar uppgöra kontrakt om frakter till Stockholm under sådana förhållanden. Jag tror därför, att, om djupleken här förstoras, skall man snart få se en hel mängd fartyg, större än man någonsin förut sett i Stockholms hamn, här söka sig frakter. Jag kan nämna, att i närvarande stund är ett af de största fartyg inom vår handelsflotta med full last af kol på väg hit från Canada, och det

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*
(Forts.)

är tvifvel underkastadt, huruvida det kan komma upp till destinationsorten. Nu har utskottet, då det icke funnit att något egentligt behof föreläge för Stockholms handelskår att erhålla en djupare ränna i Ox-djupet, egentligen framlagt militära skäl. Åtskilliga militära myndigheter hafva tillstyrkt att rännan i den gamla passagen skulle uppmuddras till ett djup af 10 meter, och Kungl. Maj:t har föreslagit att, för åstadkommande därpå och i sammanhang därmed borde anläggas ett fast undervattentorpedbatteri vid Oscar-Fredriksborg. Cheferna för flottans stab och generalstaben hafva i gemensamt utlåtande yttrat:

»att de militära intressena ej böra afvisa den af handelssjöfartens målsmän begärda utvidgningen af segelrännan genom Ox-djupet;

att rännans dimensioner böra bestämmas till 10 meters djup under medelvattenstånd och 50 meters bottenbredd i den djupare rännan; samt

att i sammanhang med den ifrågasatta utvidgningen af nämnda segelränna medel böra anslås till anläggande vid Oscar-Fredriksborg af ett fast undervattentorpedbatteri.»

Ett sådant batteris anläggande föreslår Kungl. Maj:t i den föredragna punkten, och härtill ber jag få lägga att chefen för flottans stab för sin del uttalat nödvändigheten af att, sedan detta torpedbatteri är anlagdt, ytterligare försänkningar vid denna farled åstadkommas. Då nu detta ärende är framlagdt af chefen för sjöförsvarsdepartementet, i hvilkens intresse det naturligtvis ligger att i första hand se till att man genom att göra en sådan fördjupning af farleden icke befarar, att de stora utländska krigsfartygen skola kunna passera igenom, anser jag att de betänkligheter man i detta afseende hyser icke äro af den betydelse, att man bör underlåta att göra Stockholms hamn tillgänglig för större fartyg än de, hvilka nu kunna komma dit upp, och med stöd af hvad jag nu tagit mig friheten yttra anhåller jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i den föredragna punkten.

Nu har herr Wallenberg i Andra Kammaren härjämte yrkat att, i händelse Riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts framställning, Kungl. Maj:t borde bemyndigas att redan under 1903 påbörja det företag, hvarom här är fråga. Då jag emellertid håller före att Kungl. Maj:t lär hafva medel att, om Kungl. Maj:t så finner lämpligt, redan i år vidtaga dessa arbeten, anser jag för min del att det af herr Wallenberg gjorda yrkande icke bör af Riksdagen bifallas, hvarför jag alltså tillåter mig yrka att, med afslag af herr Wallenbergs i ämnet gjorda motion, Kungl. Maj:ts framställning måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Det var icke med särskild tanke på att uppträda till försvar för utskottets betänkande, som jag lät anteckna mig för erhållande af ordet, ty nog finnes det i den motivering, som föregår utskottets hemställan, åtskilligt, som åtminstone jag har svårt att skriva under. Jag har äfven förklarat detta inom utskottet, och i likhet med den föregående ärade talaren tror äfven jag, att de berättigade kraf, hvilka Stockholm

såsom handelsplats och för dess sjöfartsnäring ställer på ett förökadt djup af denna ränna, måste tillgodoses; men jag tror, att de komma icke att bli förverkligade förr, än flottan får sitt gamla önskemål uppfyllt, nämligen att få en yttre befästningslinje vid Grindafjärden utanför den enda befästningslinje vi hafva vid Vaxholm—Oscar-Fredriksborg.

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

Jag begärde egentligen ordet för att påpeka en annan sak, som står med denna i lifigt samband, nämligen frånvaron i Sverige af internationella bestämmelser, hvilka i någon mån inskränka främmande örlogsfartygs rätt att *utan anmälan* gå in i våra befästade hamnar. Man kan visserligen säga, att sådana bestämmelser afse förhållandena under fredstid, och här gäller det vid krigsfara. Men vi veta ju, att krigsförklaringarna komma uti lyckligaste fall samtidigt med krigets utbrott, ofta senare, och just under den oroliga tid, som föregår ett fredsbrott, är det godt att hafva sådana bestämmelser, som kunna trygga oss mot öfverraskningar. Att sådana bestämmelser gälla uti främmande länder, ber jag att få påvisa. I Danmark till exempel finnes en bestämmelse af 1901, som förbjuder främmande örlogsmän att utan vederbörandes tillstånd gå in till Köpenhamn. I Nederländerna finnes en liknande bestämmelse af år 1893 jämte det tillägg, att ingen främmande örlogsmän får uppehålla sig i befästad hamn mera än 14 dagar. Till och med i det mäktiga Tyskland finnas bestämmelser, enligt hvilkas grundprincip främmande örlogsmän förbjudas att utan tillstånd ingå inom yttersta befästningslinjen af tyska hamnar eller uppehålla sig på redden utanför. På samma sätt finnes förbud för tillträde till Belgiens nordsjöhamnar, och för Rysslands krigshamnar gäller äfven inskränkning. Men huru är det väl hos oss? Jo, gamla uråldriga, ej längre tillämpliga bestämmelser från 1854 äro ännu gällande. I dessa bestämmelser finnas föreskrifter om att till Stockholm, Karlskrona och Enholmen vid Slite, få främmande örlogsfartyg inlöpa till ett antal af högst 4 utan föregående anmälan. Öfverallt annorstädes få de passera fram natt och dag — och vi se huru de göra. Sedan ofvannämnda tidpunkt har Sverige ansträngt sig att få befästa hamnar vid Fårö och Göteborg, vid hvilken förstnämnda plats finnes ett betydande minförråd, hvaremot alla bestämmelser i nyss berörda hänseende saknas. Sådana borde dock komma till stånd under lugna tider, ty under tider af oro äro de nog svåra att genomföra. Jag tror mig veta, att marinförvaltningen haft sin uppmärksamhet fäst på denna sak, men någon åtgärd har icke blifvit följden därpå. Jag har af målsmän för flottan och från andra håll hört såsom ett önskemål uttalas, att dessa bestämmelser skulle kunna åvägabringas afven hvad Sverige vidkommer, och detta tror jag skulle nog vara till en god hjälp — såsom tryggande mot öfverraskning — vid lösningen af den föreliggande uppmuddringsfrågan. Under nuvarande förhållanden, då vi endast hafva en enda inre befästningslinie, men äro i saknad af alla försvarsanordningar utanför densamma, kan jag för min del icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

Herr Dickson: Jag anser mig visserligen vara en varm vän af vårt försvar, så väl fäderneslandets som hufvudstadens, men jag tror, att man går något för långt, då man i försvarsintresse vill bibehålla ett förhållande, som utgör ett väsentligt hinder för utvecklingen af Stockholms handel och sjöfart. Den förste talaren påminde, att man inom handelsflottan funnit nödigt att allt mera öfvergå till byggande af större fartyg med högre tonnage och följaktligen mera djupgående. Af handlingarna framgår, att 3 fartyg med destination till Stockholm måst lossa utanför Oxdjupet, då de lastade icke kunnat inkomma till hufvudstaden. Man har sagt mig, att inom Stockholms handelsflotta finnas 5 fartyg, som hafva den storlek, att de med full last icke kunna passera Oxdjupet. Det synes mig då, som tiden vore inne att företaga sådana åtgärder, att hufvudstadens handel och sjöfart sättas i tillfälle att nå den utveckling, som tiden och förhållandena kräfva. Huruvida 9 eller 10 meter är den riktiga siffran, därom vill jag icke yttra mig, men att en fördjupning är nödvändig, torde vara påtagligt.

Huru ställer sig nu saken ur försvarssynpunkt? Jo, de hörda myndigheterna hafva förklarar, att en fördjupning kan få göras, blott vissa åtgärder vidtagas, och Kungl. Maj:t har i anledning därpå hos Riksdagen begärt anslag till detta torpedbatteri.

Jag tillåter mig anhålla om bifall till det af herr Boström framställda yrkande.

Herr Almgren, Oscar: På samma gång jag ber att få instämma i den förste och senaste talarens hemställan, anhåller jag att få med några uppgifter komplettera deras yttranden.

Jag skall då i främsta rummet bemöta ett uttalande, som gjorts af statsutskottet därom, att det skulle finnas få om ens något fartyg, som icke under någorlunda normala förhållanden skulle kunna passera Oxdjupet. I detta afseende har jag en uppgift från ett af våra största rederier i Stockholm, hvilket har icke mindre än 3 fartyg, som alla äro så djupgående, att de fullastade icke kunna passera Oxdjupet förbi Oscar Fredriksborg, nämligen Drottning Sophia med 7,5, Kronprinsen Gustaf med 7,5 samt Oscar Fredrik med 7 meters djupgående. Ett af dessa fartyg är nu, såsom en talare omnämnde, på väg hit med sin last. Dessutom finnes ett annat stockholmsrederi tillhörande fartyg, Ymer, som lastadt ligger 7,25 meter djupt.

Nu säger utskottet vidare, att, om man tillser att djupet i rännan uppgår till 7,7 meter, såsom det bör hålla vid medelvattenstånd, bör icke något hinder finnas för sjöfarten, och för att ernå detta böra erforderliga medel kunna bestridas ur handels- och sjöfartsfonden. I detta afseende anhåller jag att få referera ett utlåtande af lotskaptenen i Stockholms distrikt utaf följande lydelse:

På begäran får jag härmed meddela, att vid de mätningar, som den 24—26 sistlidne april månad med lotsångaren Stockholm utfördes i Oscar-Fredriksborgs sund, vattendjupet då visade sig

vara 7,1 meter; att vattenståndet då var c:a 0,6 m. under medelvatten och att vid medelvatten djupet i nämnda sund således är 7,7 m. och slutligen vid högvatten ungefär 8,0 m.

Då rännan emellertid ej är synnerligen bred, anser jag det icke rådligt att vid medelvatten passera Oscar-Fredriksborgs sund med större djupgående än allra högst 7,2 meter och att således fartyg, som befraktas hit, ej böra ligga djupare. Vid de låga vattenstånd, som reguliert om våren och vanligen hösten inträffa, kunna ej fartyg af större djupgående än 6,8 m. uppkomma till Stockholm.

Stockholm i lotskaptensexpeditionen den 16 maj 1902.

Emil Smith.

Detta utlåtande föredrogs vid ärendets behandling i Stockholms handels- och sjöfartsnämnd den 26 juni 1902. Nu hörde vi nyss, att det fanns ett antal fartyg inom Stockholms handelsflotta, hvilka ligga väsentligt djupare än 6,8 meter, och jag anhåller äfven att ytterligare få betona lotskaptenens uppgift därom, att vår och höst inträffar nästan alltid lägre vattenstånd. Det ligger väl i öppen dag, att detta förhållande måste i högst väsentlig mån hämma utvecklingen af Stockholms sjöfart. Nu har såsom skäl mot ett ökad djup uppställts behovet af ökad försvar. Jag vill icke inlåta mig på denna försvarsfråga, men jag tror, att man i detta afseende kan ha rätt att trygga sig till uttalanden, som här gjorts af sakkunniga myndigheter. Jag ber endast att få säga, att ett fullt tillfredsställande försvar beror icke endast på befästningar — det beror dock i sista hand på den ekonomiska bärkraften, och denna måste ökas i samma mån anspråken på försvaret ökas. Men den ekonomiska bärkraften kan icke ökas, om icke de hinder undanröjas, som nu ligga i vägen för en dylik utveckling, och dessa hinder äro redan antydda. Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på att det här icke endast gäller Stockholm såsom handelsstad, utan äfven intressen i ett flertal provinser väster och norr om Stockholm, som i detta afseende hafva lika stora intressen att bevaka som Stockholm.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag att få instämma i herr Boströms yrkande.

Friherre Palmstierna: Frågan gäller här en framställning om att fyllningarna i sundet vid Oscar-Fredriksborg, som normaliter lämnar ett vattendjup af 7,7 meter, skulle sänkas så, att vattnets djup i rännan blefve 10 meter, d. v. s. en sänkning af c:a 8 fot. Utskottet har naturligtvis väl insett och betänkt, att handel och näringar äro under fredstid af den allra största vikt och att det är dessas befordran, som, på sätt den senaste talaren nämnde, skänker landet den ekonomiska bärkraften och ökar utvecklingsmöjligheterna. Men härför fordras en ytterst viktig sak och detta är fred, så att icke arbetet härmed blifver stördt, d. v. s. det fordras ett tillräckligt försvar för detta idoga arbete. Här är det icke blott fråga om att försvara Stockholm, utan det gäller Stock-

*Ifrågasett
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

holm såsom hufvudstad och såsom en ytterst viktig strategisk punkt, och således är det rikets försvar, hvarom det här framför allt är fråga, och man måste naturligtvis mycket noga betänka den saken. Chefen för flottans stab framhåller, att genom denna upprensning till 10 meters djup skulle de modernaste och största slagskepp kunna komma in och öfverraska hufvudstaden. Då kan man ju tänka sig, hälst med den af en föregående talare påpekade bristen på bestämmelser, hvilka kunna hindra ett främmande örlogsfartyg från att, utan anmälan, såsom ett fredligt passagerarfartyg passera innanför våra befästningsverk, man kan, säger jag, tänka sig en situation sådan som den, att exempelvis två stormakter äro i krig uti Östersjön, och vi vilja vara neutrala. För dem båda har Gottland en stor betydelse såsom upplagsplats. Den neutralitet vi vilja försvara söker man tvinga oss att öfvergifva. En stor pansarkoloss, 10 meter djupgående, passerar förbi Oscar-Fredriksborg, den kan beskutas, möjligen skadas från torpedbatteriet, om man där är påpasslig, men kriget är icke utbrutet och ingen vet därom. Det fiendliga örlogsfartyget går in och lägger sig på Stockholms ström och dikterar besluten.

Saken är nog ganska allvarsam, hvarför ock chefen för flottans stab ansett, att ur sjöförsvarets synpunkt här kräfdes försvarsanordningar utöfver själfva rännans passiva försvar. Hans yttrande i öfrigt finner jag mycket naturligt, men det visar också, att frågan fordrar vidare utredning och att det kräfvcs mera penningar.

Nu är normaliter det ifrågavarande djupet 7,7 meter, och det finnes ju icke något fall, där icke ett medelvattendjup varierar till följd af ström och bläst samt hvarjehanda. Nu är frågan, om Stockholm är i afseende å inseglingdjup sämre lottadt än de flesta andra sjöfartsidkande städer i Sverige. I Göteborg arbetar man mycket på hamnen och utför betydliga muddringar för att komma upp till 7,2 meter, i Gäfle arbetas för att på dess yttre redd uppnå 7,2, Malmö vill på samma sätt nå upp till 7,2 (dess hamndjup är blott 6,6), Norrköping, som har 4,5, arbetar att komma upp till 6 meter. Här af ser man, att ännu icke någon af dessa våra större handelsstäder nått upp till de 7,7 meter, som vi hafva vid Stockholm.

Nu är vidare frågan, om vi hafva några fartyg, hvilka äro så djupgående, att de icke kunna komma in till Stockholm. Jag har genomgått skeppslistan för 1901. Där funnos omkring 5,000 fartyg antecknade, och af dessa voro 5 stycken 6,5—6,90 djupgående och 1 fartyg hade ett djupgående af 7,25, och således hade alla dessa kunnat gå in till Stockholm. Nu har den siste talaren fäst uppmärksamheten på att ytterligare några fartyg tillkommit på sista tiden, ett om 7 meter samt två med ett djupgående af 7,5. Lotskaptenen angifver nu, att medeldjupet i sundet är 7,7 meter, och det af honom vid ett visst tillfälle under förra årets vår uppmätta djupet af 6,9 m. måste anses exceptionellt lågt. Dessa lägre vattenstånd ett par gånger om året inträffa på de allra flesta platser, där större fartyg anlöpa, och utomlands är det icke ovanligt, att de stora

fartygen få lossa en del af sin last på pråmar. Antalet af större moderna fartyg ökas oupphörligen, och de göras numera 18, 19, 20 ja ända till 24 fot djupgående, men den sista siffran svarande emot 7,2 meter, så att alla dessa kunna dock i regel passera genom sundet. Dessutom, om jag icke misstager mig, hafva på senare tider i Östersjön begagnats fartyg med stora grundgående pråmar efter sig, hvarigenom ju billigare frakter kunna erhållas. De lära vara från Tyskland och gå med kol och malm.

Utskottet har sålunda icke funnit, att Stockholms handel och sjöfart för närvarande oundgängligen kräfva ett sänkande af det i frågavarande djupet utöfver det såsom normalt för närvarande angifna af 7,7 meter. Hvad i framtiden kan komma att inträffa blir en annan sak, men för ögonblicket torde icke vara anledning att öfvergå till 10 meter.

Jag får alltså hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Fränckel: Vid behandlingen af detta ärende inom statsutskottet ansåg jag för min del, att omständigheter kunna förefinnas, hvarför man vore benägen att uppskjuta beviljande af det anslag Kungl. Maj:t har äskat till förmån för fördjupning af Oxdjupet. Men jag kunde icke tänka mig, att man för att komma till ett sådant resultat skulle kunna tillåta sig använda den motivering, som nu förekommer i utskottets betänkande. Man må vara, såsom en ärad talare sade, huru ifrig försvarsvän som helst, så måste man dock i främsta rummet tillse, att först och främst de fredliga behofven tillgodoses och därefter se till, att det är möjligt att åstadkomma ett försvar för desamma. Det är ju då så mycket märkvärdigare, att man velat tilltro sig att, oberoende af hvad de militära myndigheterna sagt, framhålla, att några svårigheter skulle möta att inrätta ett försvar för dessa fredliga behof; och man har till och med velat delvis bestrida, att dessa fredliga behof förefinnas. Det är detta jag för min del icke kunnat vara med om. Men här hafva dessutom framförts skäl, som ytterligare styrka mig i denna min åsikt. Först och främst tror jag, att resonemanget om huru pass djupgående fartyg finnas i svenska flottan icke är tillämpligt på föreliggande fall. Ty, om Stockholms handel skall kunna ogeneradt utveckla sig, måste man taga hänsyn till, hvilka utländska fartyg skola kunna befraktas till hamnen. Att således principiellt tillse endast i hvad mån våra egna fartyg kunna använda den, är efter mitt förmenande oriktigt.

Här har redan framhållits, att sjöfartens ekonomi går i den riktningen, att om man vill kunna ekonomiskt drifva ångbåtstrafik för gods på långa distanser, måste fartygens tonnage ökas, det vill säga med andra ord, de måste med mindre maskinkraft kunna framföra större kvantiteter på dessa sträckor. Detta är numera ett axiom, det ligger i sakens natur; och man har till och med försökt finna den rätta proportionen mellan tonnaget och maskinkraften. Tror då verkligen utskottet, att man skall stanna vid ett tonnage på 3,000 ton. Här har redan framhållits, att detta numera är

*Ifrågasatt
anslag till
undercattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg*
(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

omöjligt. Då frågas, huruvida man anser, att de försvarsmyndigheter, som yttrat sig i frågan, skulle vara så föga bevandrade i de möjligheter, som förefinnas att försvara detta inlopp, äfven om fördjupningen skulle göras så stor, som här föreslagits. Nej, så kan man icke tyda Kungl. Maj:ts proposition. I propositionen står, utom hvad den siste talaren nämnde, att departementschefen säger: »att de kraf, som här framställts, äro fullt befogade och icke kunna afvisas». Däraf torde framgå, att departementschefen funnit ärendet vara af den vikt, att det kräfde en utredning äfven ur försvarssynpunkt, och det är denna utredning han försökt åstadkomma. Nu har man sagt, att de dimensioner, som begäras — 10 meters djup och 50 meters bottenbredd — äro för stora, emedan en mängd hamnar i Sverige hittills icke kräft det. Men man bör i detta hänseende icke göra jämförelser med de inländska hamnarna. Det måste väl erkännas, att Stockholm är den största handelsstaden i riket och måste vara beredd på att mottaga de stora båtarna. Här har ju också gjorts en jämförelse med Wilhelmshelmskanalen. De uppgifter jag fått om densamma utvisa, att djupet är 8½ meter i slussarne och i själfva kanalen 9 meter. Då frågas: hvarför fordras här 10 meter? Jo, därför att vattendifferenserna är större här än i kanalen och att detta mått således snarare stämmer med siffrorna från kanalen än tvärtom.

När man finner, att det belopp, Kungl. Maj:t begärt, för att kunna rätta försvaret efter de pretentioner han själf ansett vara fullt befogade från stadens sida, är jämförelsevis litet, synes det mig, att man åtminstone icke på en oviss framtid bör undanskjuta en sådan sak. Det är af dessa skäl jag tager mig friheten framlägga min från utskottets afvikande mening i afseende å den här anförda motiveringen.

Här hafva dock nu i afton yrkanden framställts på rent bifall till den kungl. propositionen. Jag anser mig på grund af dessa yttranden och af hvad jag nu yttrat oförhindrad att, ifall denna sak kommer under votering, äfven biträda detta förslag.

Herr vice talmannen: Den siste ärade talaren sade, att man först och främst bör tillse, att de fredliga behofven blifva tillgodosedda, och att man sedan bör med hänsyn till dessa behof ordna sina försvarsanstalter. Nå, då är frågan: huru tänker Stockholms stad själf i fråga om tillgodosende af de fredliga behofven för sin handel och sjöfart? Jag har här i min hand ett Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskotts memorial för 1902; detta gäller sakkunniges utlåtande angående ordnande af Stockholms hamnväsen. Det synes hafva af kommitterade uppgjorts ett förslag i fråga om den nya farleden in till Stockholm, och detta förslag har öfverlämnats till sakkunnige män för pröfning. Dessa sakkunnige män utgjordes af hamnbyggmästaren i Köpenhamn Møller, distriktsscheferna vid statens järnvägar Harald Lemke och Malmö stads öfveringenjör Henrik Holmberg. Till dessa delegerade öfverlämnades, såvidt jag kunnat finna, tre alternativ, som de skulle

hafva att yttra sig öfver. I alla dessa tre alternativ går det såsom en röd tråd igenom kommitterades förslag, att kommitterade tänkt sig kanaler, bassänger, farleder till ett djup af 7 meter, och, där man icke kommit så långt, säger en af Stockholms handels- och sjöfartsnämnds ledamöter, som är här närvarande och som nyss yttrat sig, att han yrkar på, att djupet i en viss farled skall äfven där göras 7 meter. Skall man nu förstå detta utlåtande så som jag tror att det bör fattas, att den led, som är satt i fråga, skulle komma att delvis substituera den stora farleden, skulle däraf framgå, att Stockholms stad ansett, att dess behof blefve tillgodosedt med en farled af 7 meters djup. Jag ser, att den ärade ledamot, som nyss talat, har begärt ordet, och då tänker han förmodligen bemöta mig. Jag skall då gifva honom tillfälle att bemöta en annan uppgift jag fått, nämligen att invid kajen vid Värtahamnen kunna icke ligga fartyg med större djupgående än 7,5 meter. Nu vet jag icke, om jag fattat detta rätt, men har jag det gjort, tyckes Stockholms stad tänka sig, att i afseende å djupet det normala behofvet för dess sjöfart skulle vara 7 meter.

Här har förut under öfverläggningen påvisats, att man bygger fartyg för allt större och större tonnage; och detta är en sanning. Men det har därvid icke jämväl framhållits hvad som också är ett faktum, nämligen att man sträfvar att göra dessa större och större fartyg allt mer och mer grundgående, och detta lär vara riktigt särskildt med hänsyn till en stor del af den svenska fraktfarten, såsom till exempel för den stora malmtrafiken vid Luleå, som icke torde kunna bedrifvas med fartyg, som hafva större djup än cirka 6 meter. Vi veta, att vi lasta ganska stora kvantiteter malm, och sålunda bör man väl få antaga, att det lyckats vederbörande konstruktörer att få fram större tonnage samtidigt med minskadt djupgående.

Den siste ärade talaren anförde åtskilligt om hvad de militära myndigheterna hafva i sitt utlåtande påvisat, men jag tror, att han kunnat tala om något mera för oss. Det framhålles på sid. 177 i betänkandet, att ett djup af 7,2 meter är väl afpassadt för våra pansarfartyg. Detta är hvad de hafva vid Oscar-Fredriksborg och sålunda, säga vederbörande, kunna icke förbi Oscar-Fredriksborg framtränga större fartyg än våra egna, om det nuvarande djupet, 7,2 meter, bibehålles. Vidare säga myndigheterna, att ett utvidgande af rännan till 50 meter med ett djup af 10 meter skulle medföra, att de största och modernaste slagskepp kunna framgå genom segelrännan och att den möjligheten då ej skulle vara utesluten, att man kunde, såsom nyss anförts af en annan ledamot i statsutskottet, befara att en vacker dag vakna i Stockholm och i hamnen framför sig se ett par af dessa stora slagskepp; och vi kunde kanske då blifva tvungna till eftergifter, som vi icke nödgats stå inför, ifall man haft segelrännan i det skick, att sådana fartyg icke kunnat passera Oscar-Fredriksborg. Det ena med det andra pekar emellertid därhän, att man å ena sidan naturligtvis bör så långt som möjligt främja Stockholms handels- och sjöfartsförhållan-

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

den, men å andra sidan tror jag, att man bör vända om den sats, som den siste ärade talaren anförde, och att man i *första hand* får lof att tänka på försvaret och tillse, att man har detta betryggande. Om man, utgående från denna synpunkt, icke fördjupar farleden, skulle det ju kunna inträffa, att ett eller annat fartyg får litet obekvämare för sin lossning, men detta lär väl icke kunna hjälpas.

Jag tror sålunda, såsom förut här sagts, att skall denna fråga föras fram, måste den föregås af en större utredning, än här förekommit, och af kraftigare försvarsåtgärder, än här blifvit ifrågasatta. Detta är just också hvad utskottet här påvisat, då utskottet säger, att om ett fördjupande af ifrågavarande inseglingsränna finnes oundgängligen nödvändigt, detsamma dock icke bör komma till utförande utan att samtidigt fullt effektiva försvarsanordningar vidtagas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Almgren, Oscar: Då jag blifvit direkt tillspord af den siste talaren, skall jag bedja att få yttra några ord. Han undrade, huruvida han misstagit sig, då han ansett att det vore Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskotts och kommitterades mening att endast bereda ett djup af 7 meter åt de föreslagna kanalförbindelserna och om icke denna kanal skulle substituera den nuvarande stora infartsvägen till Stockholm. Jo, i det afseendet har den ärade talaren misstagit sig, ty det kunde icke vara fråga om att den föreslagna vägen genom Hammarby sjö skulle substituera den nuvarande leden till Stockholm, utan i främsta rummet att få en förbindelse, bättre än den nuvarande, mellan den yttre hamnen i Stockholm och Mälaren, och af denna anledning har man ansett sig böra inskränka djupet till 7 meter. Härvid ber jag att äfven få erinra därom, att när frågan behandlades hos kommittén, ansåg man sig naturligtvis äfven böra taga hänsyn till det dåvarande vattendjupet vid stora inloppet. Det skulle ju se besynnerligt ut, om man för en mindre kanal ville föreslå ett större djup än det, som medgaf tillgång till Stockholms hamn.

Den ärade talaren nämnde vidare, att vid Värtahamnen fartyg med större djup än 7,5 meter icke kunna lossa. Detta är ett beklagligt faktum, men stadsfullmäktige hafva nyss beviljat ett större belopp för Värtahamnens utvidgande och kajens framsträckande, och därigenom äro åtgärder vidtagna, som för framtiden skulle medgifva större fartyg att lägga till.

Hvad planen i öfrigt beträffar, är det helt naturligt att, skulle åtgärder vidtagas för Oxdjupets upprensande till större djup, skulle äfven omedelbart förslag om beredande af större djup i vissa delar af våra hamnar framkomma. Men så länge denna fråga är oafgjord i afseende å Oxdjupet, kan ett dylikt förslag icke väntas komma under behandling.

Friherre Gripenstedt: Ehuru lifligt intresserad för Stock-

holms utveckling på det merkantila området, kan jag dock icke ett ögonblick tveka att biträda utskottets förslag.

Till en början framgår af dessa handlingar, att det är ett ytterst ringa antal fartyg, som icke kunna passera segelrännan, och utskottet säger, att det finner icke för närvarande tillrädligt att tillstyrka en fördjupning. Således ställer sig utskottet icke positivt emot saken eller uttalar någon mening, att den önskade åtgärden icke i framtiden kan ske, men för närvarande kan man icke våga sig på det, framför allt på de grunder, som uttalats af de militära myndigheterna, ehuru dessa efter några om och men komma till ett tillstyrkande. Det är således ur försvarssynpunkt vi icke vågat tillstyrka fördjupning af rännan. Nu sade visserligen talaren på stockholmsbänken, att för försvaret skall dock den ekonomiska bärkraften ligga till grund. Ja, mycket sannt! Men jag tror icke, att hela landets ekonomiska bärkraft är beroende på om denna ränna blir fördjupad ett par meter. Jag tror icke ens det kommer att hindra Stockholms ekonomiska uppsving i nämnvärd mån, om så icke sker, ty de djupgående fartyg, som icke kunna komma in, kunna anlöpa någon af Stockholms uthamnar, t. ex. Nynäshamnen.

Hvad beträffar försvarsfrågan, hafva de militära myndigheterna uttalat, att ur försvarssynpunkt innebär ett sådant fördjupande och en utvidgning af segelrännan en minskning i den trygghet dess nuvarande dimensioner skänka. Orsaken hvarför rännans nuvarande djup skänker en försvarsgaranti är den, att våra egna största krigsfartyg kunna löpa ut och in, de utländska slagskeppen däremot icke. De militära myndigheterna föreslå därför, att, om rännan fördjupas, man på annat sätt skaffar ersättning åt försvaret, och föreslå i första hand ett torpedbatteri. Men det måste ligga något under detta uttryck; det är något mera myndigheterna föreslagit, ehuru det icke säges hvad. Att torpedbatteriet skulle stärka försvaret, är utom all fråga, men trygga mot öfverraskningar tror jag dessa torpeder lika litet kunna göra som kanonerna på Oscar-Fredriksborg; jag tror därtill fordras andra åtgärder. Det har antydts af en talare på bohuslänsbänken, att i utländska befästa sjöstäder fordras vissa formaliteter för att utländska krigsfartyg skola hafva rätt att löpa in. Jag känner icke detta och vet icke, huru därmed förhåller sig. Men om så är, tycker jag, att det är skäl att tänka på något sådant äfven för oss. Det har äfven talats om att anlägga en yttre befästningslinje, men jag vet ej, om det är härpå myndigheterna syftat. Hvad nu de omnämnda bestämmelserna rörande främmande fartygs inlöpande i utländska hamnar angår, borde det väl icke möta svårighet att införa liknande bestämmelser här. Huruvida det låter sig göra blott genom en kungörelse, ett tillkännagifvande eller om därtill erfordras förhandlingar med andra makter, känner jag ej; men i senare fall blefve det ju ett tillfälle till förhandlingar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Tamm: Jag har väntat, att under öfverläggningen

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.*

(Forts.)

skulle komma några observanda från andra talare, men då så icke skett, måste jag göra dem själf.

Denna fråga sönderfaller i två: den ena om den önskade fördjupningen af segelrännan vid Oscar-Fredriksborg, den andra om de befästningar, som däraf skulle blifva en följd. Jag instämmer naturligtvis med dem, som i sjöfartens och handels intresse önska en fördjupning af rännan, på det att de större fartygen må kunna inkomma till Sveriges hufvudstad; och anförandet af det antal fartyg, som nu velat komma hit, är icke något bevis för huru många större fartyg skulle vilja inkomma, om rännan vore djupare, ty redarne taga nog reda på hvilka fartyg kunna komma in till den ena eller andra staden.

Det är således ett bestämdt behof, att segelrännan göres djupare. Men det är egentligen ur försvarssynpunkt jag velat yttra några ord om denna sak.

Man har sagt, att det endast är, om denna ränna fördjupas, några försvarsåtgärder behöfva vidtagas, därför att det är endast då de stora slagskeppen kunna inkomma till Stockholm utan att observeras. Våra egna pansarbåtar kunna för närvarande gå genom segelrännan vid Oscar-Fredriksborg. Hvad hindrar en främmande makt, som vill sända fartyg till Stockholm, att skicka fartyg af samma djupgående, i synnerhet som man vet, att våra grannar hafva sådana fartyg af mycket starkare effekt? Det vill då synas, som om, vare sig denna ränna fördjupas eller icke, Riksdagen skulle låta sig angeläget vara att icke neka det anslag Kungl. Maj:t begärt för att med ett torpedbatteri befästa den ifrågavarande segelrännan, och det är på denna grund jag tillåter mig att jämväl yrka bifall till den framställning, som af herr Boström blifvit gjord. Det borde vara värdt 348,000 kronor att få Stockholm så pass mycket säkrare som det genom ett sådant batteri skulle blifva. Jag tillåter mig därför yrka bifall till herr Boströms framställning.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande moment yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 44 mom. a) af sitt utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

*Ifrågasatt
anslag till
undervattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriksborg.
(Forts.)*

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 31.

Mom. b.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 46 och 47.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 18 och 21 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 48, i anledning af Riksdagens år 1902 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1901.

§ 1.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Herr Sörensson: Det har alltid varit svårt att komma under fund med, hurudana förhållandena vid skeppsgossekåren verkligen äro. Därför hvilat ett visst dunkel, och det har ju sedan många år tillbaka framställts rätt grava anmärkningar emot dessa förhållanden. Nu hafva statsrevisorerna förra året besökt Karlskrona och därvid äfven tagit skeppsgossekårens kasern i besiktning. Det är mig nästan en gåta, huru sakerna där hänga ihop. Då vi voro på platsen, meddelade man oss, att uti kasernen lågo 40 gossar, och att en logementsbefälhafvare fanns, hvilkens sofplats dock

*Angående
vissa missför-
hållanden
inom skepps-
gossekåren.*

Angående vissa missförhållanden inom skeppsgossekåren. var placerad i ett rum utanför logementet. Uti dörren fanns en liten glasruta, genom hvilken man kunde titta in uti logementet, och detta ansåg man vara tillfredsställande ordnad med afseende å uppsikten.

(Forts.)

Nu säger chefen för skeppsgosseskolan, att detta är en missuppfattning, och att logementsbefälhafvaren ligger uti en säng, placerad midt på golvet i själfva logementet. Ja, jag vågar ju ej bestrida, att vi gjort oss skyldiga till en missuppfattning, men något underlig ter sig saken, särskildt som jag kan meddela, att jag för två dagar sedan träffade en officer, som kom direkt från Karlskrona, och samtalade med honom i detta ärende. Det visade sig då, att han hade alldeles samma uppfattning som jag, nämligen att logementsbefälhafvaren har sin soflats utanför logementet, så att — jag upprepar det — ett visst dunkel ligger öfver dessa förhållanden.

Emellertid är det icke blott detta, som synes mig anmärkningsvärdt, utan också de verkligt svåra förhållanden, som i andra afseenden där existera.

Det har nu upplysts, att de fyra underjordiska cellerna icke mera skulle användas, och däröfver får jag uttala min synnerliga glädje. Jag hoppas, att de aldrig vidare måtte blifva använda, ty det är rent af ovärdigt att instänga människor och i all synnerhet ungdom i sådana underjordiska hålör.

Jag kan icke tänka mig, att dessa ynglingar kunna få någon kärlek till sitt yrke, såsom förhållandena där nu äro ordnade. De sakna någon egentlig samlings- och förströelseslokal, och man vet ju dock, att unga pojkar, som dessa äro, vilja leka och läsa, hvilka bådaddera önskningar böra främjas, så vidt möjligt är, när det sker på ett hyggligt och anständigt sätt, men därför är, som sagdt, icke alls sörjdt. Jag föreställer mig nu, att det anslag till exercis- och gymnastikhus, som nu beviljats, i någon mån kommer att hjälpa detta missförhållande. Säkert är, att någonting måste göras, ty skola de unga skeppsgossarne uppfostras till att älska sitt yrke och med lust och mod utbilda sig för detsamma, så får man också bereda dem någon trefnad.

Under förhoppning, att förhållandena i detta afseende må allt mer och mer förbättras, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande paragraf hemställt.

§ 3.

Lades till handlingarna.

§§ 4—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning om beviljande af ett anslag å extra stat för år 1904 till förstärkande af statskontorets arbetskrafter m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 18 och 21 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, angående upplåtelse till Eskilstuna stad af mark från Eskilstuna kungsladugård och från kronohemmanen Gredby n:is 1 och 2 i Södermanlands län.

*Angående
upplåtelse af
mark till
Eskilstuna
stad.*

Herr Boström, Filip: Jag ber om ursäkt, att jag vid denna sena timme tillåter mig att några minuter taga kammarens tid i anspråk, men den fråga, som här föreligger, är af ett sådant vitalt intresse för det uppblomstrande stadssamhället Eskilstuna, att jag anser mig skyldig att med några ord beröra en del af de förändringar, som af statsutskottet blifvit vidtagna med Kungl. Maj:ts nu ifrågakvarande proposition.

Som kammaren behagade påminna sig, förekom för tre år sedan en likartad framställning från Kungl. Maj:t. Det gällde då att med Eskilstuna stad ifrån kringliggande kronoegendom införlifva ett område af 60 hektar, och skulle därvid köpeskillingen utgå med 59,250 kronor, denna köpeskillning beräknad efter 4 % af utgående arrendebelopp. Emellertid blef frågan då afslagen på grund af statsutskottets framställning, i det att statsutskottet ansåg, att, på samma gång denna utvidgning skulle ega rum, en fullständig reglering af vattenförhållandena vid Eskilstuna borde åstadkommas.

Hvarför man nu begärt så mycket mera område emot för tre år sedan beror därpå, att man nu är beredd att afstå från de förmåner, som ett kungligt bref af år 1829 tillerkänt Eskilstuna stad,

Angående
upplåtelse af
mark till
Eskilstuna
stad.
(Forts.)

i det nämligen staden skulle äga att efter vederbörlig framställning till Kungl. Maj:t utan ersättning erhålla från kronans kringliggande egendom den areal, som erfordrades för stadens utvidgning. Statsutskottet uttalade i sin motivering vid afslagsframställningen år 1900, att det ansåg lämpligt, att denna fråga nu på en gång reglerades och att, därest man för stadens räkning afstod från de förmåner, som 1829 års bref tillförsäkrat staden, denna fråga vore för alltid afförd från dagordningen.

Nu har framställning blifvit gjord därom, att en areal af 183 hektar för en köpeskillning af 230,393 kronor upplåtes för staden, och därjämte skulle från ett annat intill staden liggande hemman efter expropriation ett visst område med staden komma att införlifvas. Köpeskillningen för den areal, hvarom nu är fråga, föreslogs af Konungens befallningshafvande, i hvilket förslag äfven domänstyrelsen instämde, skola utgå efter samma grunder, som vid 1900 års förslag förelågo, nämligen 4 % på utgående arrendebelopp. Herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet anförde emellertid, att den jord, som ligger så pass nära ett så stort stadsamhälle, vore för lågt upptaxerad med denna summa, nämligen 900 kronor per hektar, utan borde skäligen höjas, och Kungl. Maj:t föreslog därför Riksdagen att höja denna ersättning från 900 kronor till 1,500 kronor per hektar. Denna förhöjda ersättning är nu af statsutskottet tillstyrkt, och statsutskottet har till och med förklarat, att den ändå är något lågt tilltagen.

Jag tillåter mig naturligtvis icke att med afseende å denna lösesumma framställa något yrkande, men jag vill endast betona, att Eskilstuna stad i detta ögonblick har en ganska dålig ekonomisk ställning.

Dess uttaxering efter bevillningskrona utgår med 6,5, och staden har en skuld på 2,500,000 kronor, hvarför räntan sista året uppgick till en summa af 105,000 kronor.

Som vi alla veta, äro tiderna för all industri dåliga, och när man nu får ikläda sig så stora förpliktelser, är det naturligtvis med en viss tvekan, som vederbörande stadsfullmäktige kunna ingå härpå. Jag tror mig dock veta, att de anse en sådan ökad ersättning böra af staden gäldas, då det är en lifsfråga för stadens vidare utveckling, att denna sak blir afgjord. Statsutskottet har emellertid nu, på samma gång det i öfrigt tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, för hvilken tillstyrkan jag är statsutskottet synnerligen tacksam, lagt till ett annat villkor, som Kungl. Maj:t ej föreslagit, nämligen det villkor, som föreligger på sid. 48 i den första punkten och lyder sålunda: »att staden Eskilstuna tillförbindes att till kronan utan ersättning afstå sin rätt till vattenverket n:o 51 med tillhörande område med skyldighet för staden tillika att utbetala det vederlag, som staten, därest densamma före arrendetidens utgång skulle vilja komma i besittning af tomten, kan komma att kännas skyldig utgifva såsom lösen för där uppförda byggnader och verk eller såsom annan godtgörelse till arrendatorn».

Detta vattenverk inköptes från staten på 1830-talet och är nu utarrenderadt till en enskild person i Eskilstuna till år 1927 mot en arrendeafgift af 1,200 kronor om året, och de byggnader, som ligga på tomten, tillhöra arrendatorn.

Chefen för landtförsvarsdepartementet har nu uttalat såsom en förutsättning för att han skulle kunna tillstyrka detta förslag, att staden skulle vara förpliktigad att den 14 mars 1907 till staten öfverlåta detta vattenverk emot skälig ersättning efter verkställd värdering.

Nu har emellertid utskottet ansett, att till de öfriga villkoren skulle läggas, att staden redan nu utan någon ersättning skulle afstå från detta vattenverk. Äfven i denna fråga vågar jag icke framställa något yrkande. Men utskottet har härtill äfven lagt, att det skulle ske »med skyldighet för staden tillika att utbetala det vederlag, som staten, därest densamma före arrendetidens utgång skulle vilja komma i besittning af tomten, kan komma att kännas skyldig att utgifva såsom lösen för där uppförda byggnader». Detta är en extra utgift, som jag skulle vilja tillåta mig hemställa, att kammaren ville befria Eskilstuna stad ifrån att utgifva. Jag har från ordföranden i Eskilstuna stadsfullmäktige denna morgon tagit ett bref, uti hvilket han förklarar sig anse, att stadsfullmäktige icke skola våga ingå på denna ökning af omkostnaderna. Det är visserligen sant, att det redan då är en uppoffring för staden att afstå från detta vattenverk afgiftsfritt, men skall staden därjämte förbindas att hålla annan drifkraft i stället för vatten till förfogande åt arrendatorn, skulle dess utgifter blifva synnerligen betungande. Jag tror därför, att det vore skäligt och billigt, om man vill uppmuntra detta industriella samhälle, hvars alster utgöra en heder för landets tillverkningar, att kammaren skulle vilja ändra den af mig nu upplästa punkten uti utskottets kläm sålunda, »att staden Eskilstuna tillförbindes att från och med den 14 mars 1904 till kronan utan ersättning afstå sin rätt till vattenverket n:o 51 med tillhörande område; dock att den nuvarande arrendatorn må, så vidt annan öfverenskommelse ej träffas, bibehållas vid sina rättigheter enligt gällande arrendekontrakt». Staten skulle då komma att uppbära det arrende af 1,200 kronor, som för närvarande utgår till staden af arrendatorn, och staten skulle vidare vid öfvertagandet af hela detta etablissement komma att få betala lösen för de byggnader, som där finnas, hvilka äro brandförsäkrade för 50,500 kronor och taxerade till samma belopp.

Det är ett sådant yrkande, som jag här tillåter mig framställa, och på samma gång vill jag hemställa, att de ord uti motiveringen på sidan 46, första raden, som börjar med »samt tillika förbinda sig» och sluta med orden »godtgörelse till arrendatorn» må ur motiveringen utgå.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Då jag inom afdelningen deltagit i behandlingen af detta ärende, ber jag att få förklara utskottets ställning, såvidt jag förstätt densamma.

Angående
upplåtelse af
mark till
Eskilstuna
stad.
(Forts.)

Den förre ärade talaren uttalade sin synnerliga tacksamhet för statsutskottets förslag till frågans lösning, och jag tror verkligen, att Eskilstuna stad skall kunna hafva skäl att själf göra detsamma. Ty hvad är det, som Eskilstuna stad här får? Jo, Eskilstuna stad får ett område på 183 hektar så godt som inne i själfva staden — hvilket område är nödvändigt för stadens reglering och utveckling — för ett pris af 1,500 kronor per hektar, eller omsatt i tomtpris cirka 1½ öre per kvadratfot. Kan man väl säga, att detta är ett oskäligt pris?

Vidare har statsutskottet föreslagit några jämkningar uti den kungl. propositionen, i så måtto, att staden skulle slippa att lösa sig till eller expropriera vissa byggnader, som blifvit uppförda af nuvarande arrendatorer å ifrågavarande område, äfvensom under vissa förhållanden slippa ifrån att förse hela området med stängsel, hvartill staden efter Kungl. Maj:ts förslag ovilkorligen skulle vara förbunden.

Genom detta förslag kommer Eskilstuna stad i okvald besittning af hela det område, som är nödvändigt för stadens utvidgning under en snart sagdt öfverskådlig framtid, och ingen medtäflare kommer att finnas för staden med afseende å tomtprisen, utan staden kan själf vid tomtförsäljningar bestämma de priser, den anser vara lämpliga. Inom detta område finnas ock stora platser, som egna sig för fabriksanläggningar.

Det finnes nu emellertid i förslaget en enda liten hake, som kan synas motbjudande för Eskilstuna stad, nämligen bestämmelserna om detta vattenverk n:o 51, som en gång tillhört staten och nu skulle för staten återförvärfvas. Nämda vattenverk räknar icke mera än omkring 30 hästkrafter, men det har ett tillhörande område af cirka 3,200 m². Enligt hvad nu förklarats af såväl styresmannen för gevärsfaktoriet som militära myndigheter, är detta vattenverk med tillhörande område erforderligt för gevärsfaktoriet eventuella utvidgning. Detta verk har emellertid af Eskilstuna stad utarrenderats en tid framåt eller till år 1927. Skall nu staten göra upp med innehafvaren af vattenverket, så blir det säkerligen för staten högst betydligt dyrare än för Eskilstuna stad att träffa detta aftal. Äfven om det skulle kosta Eskilstuna stad något nämnvärdt belopp att komma i besittning häraf, så måste dock utskottets förslag i alla fall vara för staden förmånligt, och jag anser, att det pris, till hvilket Eskilstuna stad erbjudes hela detta stora område — som sagdt till 1½ öre per kvadratfot — väl tål vid denna lilla afbränning.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra får jag yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Boström, Filip*, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med den ändring,

att i stället för det å sid. 48 i det tryckta utlåtandet förekommande stycke, som började med orden »att staden Eskilstuna» och slutade med »till arrendatorn», insattes ett stycke, så lydande: »att staden Eskilstuna tillförbindes att från och med den 14 mars 1904 till kronan utan ersättning afstå sin rätt till vattenverket n:o 51 med tillhörande område, dock att den nuvarande arrendatorn af vattenverket må, såvidt annan öfverenskommelse ej träffas, bibehållas vid sina rättigheter enligt gällande arrendekontrakt».

*Angående
upplåtelse af
mark till
Eskilstuna
stad.
(Forts.)*

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med öfvervägande ja besvarad.

Härefter godkändes utskottets motivering.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Växjö hospital af mark från indragna hospitalshemmanet $\frac{3}{4}$ mantal Växjö hospitalsgård i Kronobergs län m. m.,

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar, och

n:o 53, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra pukslagarebostället Skepperöd n:o 1 i Malmöhus län hörande lägenhet,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under denna

dag första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 9,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
